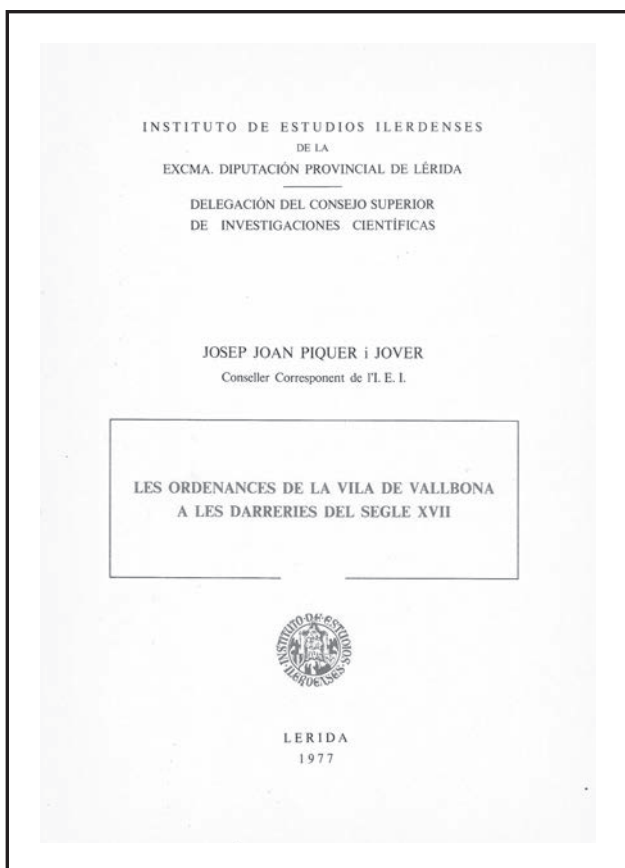

Vallbona i el monestir
Àpèndix als monestirs cistercencs de la vall del Corb
Grup de Recerques de les Terres de Ponent, 2017
ISBN 978-84-697 5812-0

Les Ordenances de la vila de Vallbona a les darreries del segle XVII

de Josep-Joan PIQUER i JOVER

Reedició a càrrec de Marta CAPDEVILA
Grup de Recerques de les Terres de Ponent - Oficina Turisme de Vallbona

Pàgina anterior:

Portada del llibre sobre les Ordenaces de la vila de Vallbona, edició de l'IEI, 1977.

INTRODUCCIÓ

Les *Ordenacions* que donem a conèixer tenen un interès notori des dels punts de vista sociològic i jurídic, puix que posen de relleu els problemes de la municipalitat i les fonts de riquesa, de tipus ramader i agrari, de què es nodria la comarca. Al segle XVII, a la Baixa Segarra els pobles també són petits, però creixen amb il·lusió i els ressorts de l'autoritat municipal romanen fermes.

Tot al contrari d'allò que ara veiem: avui els municipis i altres entitats de població segarrencs s'han reduït d'un 50 a un 70 per 100, els pobles viuen en un estat agònic, sense empenta i sense esperança. A mesura que les localitats minven, es fa és difícil de governar-les. Algunes viuen sense pressupost i cobreixen les despeses imprescindibles amb l'arrendament de les herbes i dels vedats de caça.

Si són pocs i ben avinguts, els veïns formen com una família i no porten cap control; tampoc no s'interessen per fer millores en una població que, tard o d'hora, hauran d'abandonar d'una manera inexorable. En aitals caserius familiars no és possible de fer justícia i d'obrar amb rectitud; ningú no cobeja càrrecs públics, per por de comprometre's: les autoritats locals són cada vegada més incompetents i la decadència és total. Si els veïns estan en desacord, encara és pitjor, puix que llavors impera la consigna del "campi qui pugui" i la desfeta és absoluta. Això si en un i altre cas no cauen en el caciquisme repel·lent. Les agrupacions urbanes ofereixen una estampa de ruïna i de brutícia lamentables, en lloc de la senzilla polidesa que havíem vist abans.

Per a remeiar aquests danys, en alguns llocs s'ha recorregut al fenomen del *turisme* local, solució que té un cert èxit en poblacions en què existeix algun monument important o les condicions climàtiques i del paisatge són excepcionals. En aquest cas, han jugat un paper important l'abundor i la qualitat de les aigües, l'existència de bones comunicacions, de serveis sanitaris moderns i de llocs d'esbarjo per al jovent. La població forastera –formada per estranys i nadius emigrats– que durant les vacances i els caps de setmana reforça moralment el veïnat autòcton, constitueix també un suport important per ajudar a sostenir les càrregues públiques i el manteniment dels serveis. Amb tot, és inevitable que, al costat de les cases restaurades pels veïns no

residents o pels nuclis forasters que les han adquirit, es vegin les taques dels edificis enrunats, els amos dels quals no els volen vendre ni llogar, i tampoc no els restauren ni habiten, ocasionant amb llur actitud negativa un perjudici a la resta dels habitants del poble. La solució del turisme és bona, quan la població forastera procura integrar-se amb els elements locals i l'ajuda mútua és un fet.

Una segona fórmula per a sobreviure, alguns pobles l'han buscada en l'arrendament de les *pastures* del terme, el qual, en molts casos, cobreix a bastament el pressupost municipal. Aital remei és molt discutible, perquè els ramats de bestiar ocasionen danys greus als conreus i camins –i a la higiene pública–, que no són suficientment compensats. Per aquest motiu, en molts llocs han acabat per suprimir els pasturatges. Quelcom semblant passa amb la constitució de *vedats* per a la caça de conills, llebres, guatlles, perdius, etc. La preservació d'aquestes i altres espècies, amb mesures per a l'extermini de les àligues perdigueres, garses i guineus, han produït la lamentable descompensació de la naturalesa, que avui lamentem amb l'exagerada proliferació dels lepòrids. La plaga de conills mai vista, que ara registren els nostres camps, constitueix un perill de contaminació per a les espècies domèstiques i un flagell d'incalculables danys per a l'agricultura.

Per últim, ens volem referir a la creixuda de les activitats destinades a la cria i engreixament de bous, pollastres i porcs, per mitjà de granges o bé en locals improvisats que, a través d'instal·lacions il·legals i clandestines, infesten els nostres pobles. La major part dels establiments no guarden les condicions mínimes de seguretat i d'higiene, es produeixen arreu contaminacions d'aigües i una fetor pestilent ens veda el pas en molts dels nostres bonics poblets. No obstant això, aquest tipus de negoci creix extraordinàriament, perquè és un dels més productius.

Les dades que acabem d'adquirir són una mostra contundent de la indefensió en què viuen les pagesies i de la necessitat que tenen de ser ordenades d'una manera lògica i clara. Ja sabem que existeix una legislació completa i difusa, que en molts casos no es compleix, però aquesta no està a l'abast de la gent humil. En canvi unes ordenances municipals, elaborades pels propis veïns, podrien ésser avui encara un instrument eficaç de govern i de sana convivència.

TRANSCRIPCIÓ I DATACIÓ

El text de les ordenances està contingut en un plec de mida foli, que comprèn vuit fulls escrits i altres vuit en blanc. Prové sens dubte, de l'arxiu de la Casa de la Vila, que va desaparèixer en bastir-se l'edifici nou (1919)¹. Per tal de poder donar referèn-

1. Quan s'anava a inaugurar la nova casa de la vila i en començar el trasllat dels mobles i papers als edificis nous, recordo que l'alcalde –un home de bona fe, però ignorant– va venir a l'escola i sol·licità al mestre l'ajuda d'alguns nois. Malauradament jo vaig ser un dels es-

cies concretes, hem numerat cada una de les ordenances. Les tres primeres pàgines escrites (núms. 1-8) i la pàgina vuitena (núms. 49-50) corresponen a un text elaborat l'any 1697, primera data del núm. 9, fins al núm. 48, el text pertany a unes ordenances anteriors que, en molts casos, en la data expressada, foren corregides al dia.

El text que comentem tingué vigència almenys mig segle, i sigui, durant la prelatura de les tres abadesses que li donaren el vist i plau, això és, des de 1697 fins a 1747.

La transcripció no ofereix altres dificultats que la d'alguns passatges poc clars, redactats sobre la marxa, a través d'una discussió lleial i d'uns acords presos democràticament. Amb tot, sempre s'endevena el sentit.

COMENTARI A L'ÀPENDIX I

En primer lloc, els paràgrafs introductoris ens donen a conèixer l'existència del terme de Montesquiú com una entitat separada i independent del terme de Vallbona. Cal tenir en compte que en redactar les ordenances, l'any 1697, feia ja uns cent vint-i-cinc anys que el poble de Montesquiú havia desaparegut.

A més, ens informen sobre quina és la constitució de l'Ajuntament. Aquest està format per un batlle, dos jurats –un de mà major i un de mà menor–, sis prohoms de mà major i set prohoms de mà menor, o sigui, per setze persones en total. Els jurats (*jurati*) tenen per missió declarar senzillament els fets, davant del magistrat, en els processos penals, sense tocar les qüestions de dret, tal com s'estila encara en molts països. Els prohoms (*probi hominis*) són persones importants, constituïdes en autoritat i amb la missió de regir el municipi. La diferència entre els de “mà major” i “mà menor” a Vallbona és deguda generalment al fet que els primers procedeixen de la menestralia, mentre que els segons tenen la qualitat de propietaris agrícoles i jornalers. A favor dels primers influïa també la posició econòmica.

El dia darrer de l'any són elegits els jurats i prohoms nous, amb vot secret que pren l'escrivà de la vila, acompanyat del batlle. El que té més vots és “pres de jurament” per la primera autoritat municipal (núms. 1-4) que, segons deduïm, és nomenada per l'abadessa. Acte seguit són elegits quatre prohoms –dos de mà major i dos de mà menor–, els quals designen el “mostasaf”, sagristans, majorals, etc. (núms. 5-6). El mostassà és el funcionari municipal encarregat de contrastar els pesos i mesures i vetllar per la qualitat i el preu dels queviures. El sagristà és el servidor d'una entitat de la qual en porta la regència i té cura material de les festes. El majoral o “confrare

collits. La nostra tasca consistí, tota una tarda, a traslladar pergamins i papers vells, que l'esmentada autoritat considerava inservibles, des de la secretaria vella a la muralla, on hi havia una gran foguera. Així es va perdre un valuós arxiu. Els pergamins, en entrar en contacte amb les flames, feien uns grans espetecs i nosaltres ens divertíem molt. Quin desastre!

major” és el responsable d’una confraria. Els “jurats vells” han de donar compte de l’administració per tot el mes de gener (núm. 7) i els “sagristans vells” han de lliurar l’inventari el dia de Cap d’any o un altre dia dins del mes de gener (núm. 8).

Perquè tinguin validesa les eleccions al·ludides han de ser fetes “ab lo Consell ple” o amb la major part (núm. 3). El jurat o prohoms que, sense causa justa, deixa d’assistir a les reunions esmentades, pagarà el “ban” de cinc sous (núm.1). El ban és una multa pecuniària.²

Les ordenances que comentem foren redactades i aprovades pel “Consell ple”, amb el vot unànim de batlle, jurats i prohoms, reunits a la Casa de la Vila, i aquests volen que siguin tingudes per lleis inviolables pels habitants del lloc i “termes” tantes vegades citats. Recordem que el municipi de Vallbona, a més del terme propi, comptava amb els termes despoblats de Montesquiú i de la Quadra (núm. 14).

L’articulat de les ordenacions pròpiament dites comença a l’article que fa referència a la prohibició que els ramats no gosin “acistar” sota cap arbre fruiter, mentre hi sigui el fruit (núm. 9). Les paraules “sesta” i “cestar” tenen el sentit de dormir, de reposar i d’amorriar-se. La pena és de “sinch sous y esmena, si menester serà”. Cal entendre la paraula “esmena” en el sentit que, a més de la multa pecuniària, se’ls farà una correcció o un reny.

La prohibició de petjar les vinyes “après que sien mesas” comprèn des que comencen a “mesar” o a brotar fins que s’ha veremat (núm. 10).

És curiós el mandat segons el qual sempre que es llaura en zones veïnals s’ha de fer una “entera” de dotze a catorze soles (núm. 11), o sigui, uns solcs travessers, perpendiculars als de la llaurada primera, que esborrin les petjades dels animals i de la reu fetes en el terreny del veí. Aquesta ordenança obeeix més que a cap altra cosa a raons de polidesa i de bon conreu.

Els articles següents (núms. 12-18) fan menció de les funcions del mostassà: mesures i pesos falsos, carns mixtificades o procedents de bèsties malaltes, etc. En aitals casos, a més de la multa pecuniària, s’imposa la pèrdua de la mercaderia. Cal anotar la tolerància que considera pesada falsa quan hi manca de “mitg quart per avant” (núm. 12) de la pesada. Una de les falsificacions més corrents és la de vendre “bassina” per moltó, o sigui, bestiar vaccí, que és d’inferior qualitat.

2 El diccionari d’Alcover-Moll recull la versió que, en el poblat veí de Montblanquet, caseriu agregat al municipi de Vallbona, “ban” és usat en el sentit de “pena pecuniària en què incorre el pastor que entra en territori d’altri sense permís”. Segons deduïm de les presents ordenances, estava manat que a l’Ajuntament es portés una “guia de asentar los bans” (núm. 22).

Queda establert que tots els propietaris han de contribuir a l'arranjament dels camins que porten a llurs finques i que, en passar per elles, han de prendre l'aigua "y fer sas aygueras de deu en deu passar", procurant cada vegada de convocar els veïns fent prèviament crida pública (núm. 19). L'aigüera és un regueró (a Vallbona diuen "sició") amb el qual els pagesos desvien les aigües de la pluja.

Els bans i tales han de ser denunciats dins de la primera quinzena en què han succeït els fets i s'han d'executar dins de la segona quinzena com a màxim; després, prescriuen i no se'ls pot fer justícia. Les denúncies i penes han de constar en el llibre de la Cort (núm. 20). La Cort és el tribunal de justícia. S'entén per "tales" els danys causats en un camp per animals o persones. També té el significat de "penyora".

Els apartats següents fan referència a les bèsties grosses que es mengen les garbes (núm. 21), als porcs desfermats (núm. 23), als ramats que trepitgen els guarets (núm. 26) –a Vallbona diuen "voreits"–, als que fan herba en "tros" d'altri (núm. 27). Als que petgen vinyes i sembrats (núm. 28), etc. No hem pogut esbrinar el significat de "cellas" (núm. 21), si no és un manat de gavelles o quelcom semblant. Els propietaris que posseeixen llicència escrita, assentada en el llibre dels bans, poden executar o personar les faltes comeses contra les propietats pròpies (núm. 22). De Sant Miquel de setembre fins al 10 de juny, cada propietari pot tenir dos jornals de sembradura: si és del terme de Montesquiú, pot fer-ne el que vulgui, però si és del terme de Vallbona, ha de ser per al seu propi ús i no el pot vendre sense permís de l'abadessa (núm. 24); amb aital mesura intervencionalista, les ordenances volen obtenir que la producció dels cereals sigui anivellada d'acord amb les necessitats. Una altra disposició prohibeix que les divisòries entre finques siguin fetes per "rases" o síquies per les quals passa l'aigua quan plou (núm. 25), a causa dels danys que podrien ocasionar-se. Als ramats els és prohibit de pasturar abans de les nou tocases, per tal que, amb la rosada del matí, no "escaldin" les terres. La mateixa ordenança precisa que, de deu bèsties en amunt, s'ha de considerar ramat (núm. 26).

Igualment és prohibit de collir herba en sembrats d'altri (núm. 27), fer drecera per vinyes i safrans (núm. 28), arrencar mallols i vímets sens llicència dels amos (núm. 29). Es diu "mallol" el cep del país durant el primer any que és plantat; des de la fil·loxera que afectà les comarques vinícoles de Catalunya de 1890 a 1892, no n'hi ha, perquè ara es planten ceps americans.

Així mateix, és castigat d'escapçar les branques principals dels olivers (núm. 30), pasturar per la canonada o rebentar el canó per regar (núm. 31), péixer les cavalcadures "entre blat i blat...encara que les tinguen per lo morral" (núm. 32), rentar draps i hortalissa a les piques de la font, "ni en lo regaró de dita font" (núm. 33), agavellar mercaderies per fer-les pujar de preu (núm. 34), tallar llenya d'una finca o prendre llenya aparellada (núm. 35). Els venedors de peix han de donar-ne

mitja lliura al mostassà “per lo dret de son offici” (núm. 36). Els ramats de bestiar que entren al terme de Montesquiú pagaran dos sous de ban per cap; si són de fora la baronia, tres sous. Si són de bestiar boví, pagaran un ral per cap, i si són de fora la baronia, “lo ban doble” (núm. 37). Fou suprimit l’article pel qual la persona que fa tres dies que té bestiar al terme de Montesquiú ha de pagar sis diners per cap, com a dret de “cabessatge” (núm. 38). En realitat, això ja estava comprès en l’ordenança anterior. Igualment, les ordenances que segueixen (núms. 39, 44, 45, 46, 47, 48 i 50) són una repetició de les anteriors.

Els particulars de vallbona poden tenir fins a cent caps de bestiar de llana, “a guan y guarda”; si el dia de Sant Miquel no són venuts, han de pagar un sou per cap (núm. 40). En canvi, els està vedat de posar bestiar de pèl sense permís de l’Ajuntament.

Les dones no poden pastar mancades de llicència del forner o de la fornera (núm. 41); les que tenen més de tres pans, poden rebre ajuda (núm. 42); l’abadessa i les monges posseeixen el dret preferent d’enfornar (núm. 43). És reconegut al forner el dret d’alenyar sobre tots els boscos del terme, a seixanta passes del conreu i en terres que no siguin bones “per a treurer” (núm. 49), és a dir, per a ser posades en cultiu.

Les esmentades ordenances foren aprovades per l’abadessa Maria de Borrell i d’Aguilaniu, el 9 de juliol de 1697, “com a senyora en lo temporal” i, a més, en nom seu per “Lluís Roger de Lúria y de Saportells”, governador de Vallbona. Aquest heroic personatge era el marquès de Granyí, que morí en el baluard de Santa Clara, combatent les tropes filipistes, la matinada del 14 d’agost de 1714.

A més, foren aprovades per les abadeses Anna Maria de Sullar i de Pons (13 octubre 1701) i Emanuela de Cortiada i de Pujalt (11 abril 1717). No és estrany que aquesta filla d’un il·lustre jurista lleidatà en posar la firma, fes la distinció que “lo convent no té de pagar ban... sino tala”.

Totes les firmes són autògrafes.

COMENTARI A L’APÈNDIX II

Al nostre petit arxiu guardem l’últim full de les ordenances signades l’11 d’abril de 1802. Només són conservats dos articles. En el penúltim, manen els jurats i caps de casa que els habitants de Vallbona no puguin tenir “averia” o bestiar gros, si no és el parell de llaurar i, si són vaques i tenen vedells, els han de treure en complir un any. El darrer article diu que, si algú és detingut fent llenya en terreny d’altri, al terme de Vallbona i Montesquiú –aquí es parla ja d’un sol terme–, pagui de ban cinquanta-nou sous i les destrals perdudes.

Finalment, hi ha la diligència de la presa de possessió de l'Ajuntament nou, integrat ara per un batlle, tres regidors, un síndic primer –encarregat dels interessos administratius de la corporació– i nou prohoms, en total catorze persones. No es fa cap menció de l'exercici del poder temporal de l'abadessa.

És interessant de subratllar les precaucions que les ordenances prenen per a la limitació del bestiar –ben al contrari del que avui succeeix–, i per evitar l'aparcament dels productes.

L'import de les multes o bans és expressat amb diners (núm. 10), sous (núm. 1) i rals (núm. 37). El valor d'aquestes monedes varia segons el lloc en el transcurs del temps; així veiem que l'any 1739, a Barcelona, una lliura catalana és igual a 6 rals de plata, igual a 10 rals “ardits”, igual a 20 sous, igual a 240 diners, igual a 480 malles.³ Aquesta notícia és suficient per a donar-nos una idea dels valors monetaris i de la prudència amb què procedien els nostres edils en l'aplicació de les sancions.

Entre les mesures surten esmentades la cana i la mitja cana (núm. 18). Segurament es tracta de la cana de 8 pams, equivalent a 1.600mm.

Respecte als pesos, és al·ludida la lliura carnissera (núm. 15), equivalent a 36 unces, o sigui a 400 grams.

APÈNDIX I

“Ordenacions de la vila”

Los honorables Joseph Marquès, sastre y batlle de la present vila, Ambrosi Cerdà, cirurgià, y Pau Marquès, de defora, jurats en lo present any de 1697.

Joan Llobet, Joan Batiste Cerdà, Pere Reyner, Batiste Marquès, Joan Jover y Faliu Torres, promens de mà major.

Juseph Capdevila, Mateu Reiner, Juseph Torrell, Jusep Pagès del ostal, Rafel Teixidó, Jusep Morera sastre y Jusep Escoda, promens de mà menor.

Tots unànimes y conformes, ajustats y congregats en la Casa de la Vila, ahont per estes y semblans coses se solen ajustar y congregar, institueixen y hordenen los capítols devall escrits, volent que aquells, per conceruació y corroboració, així del lloch y terme de Vallbona, com encara del terme de Montasquiu, sien tinguts per lleys inuiolables entre los abitants de dit lloch y termes.

3. Marien y Arrospide, Tomás Antonio de, *Tratado general de monedas...*, Madrid imp. Benito Cano, 1739, p.28.

- (1) Primerament hordenen y manen que lo dia de sant Ciluestre, darrer dia del any, després de vespres, se ajústien y congreguen en la Casa de la Vila lo Sr. Batlle, jurats y promens, per a fer la nominació de jurats nous y demés càrrechs, y que ningun prome pugue faltar dit dia a consell, si no és per just impediment, en ban de 5 sous.
- (2) Ítem. que ajustats y congregats, se mire si falte algun prome en Casa de la Vila y si ni falten, sie un o molts, ne sien proposats de altres benemèrits a coneguda dels jurats y promens.
- (3) Ítem. que anomenat o anomenats aquells y presos de jurament per lo Sr. Batlle, se mire si falte algun prome de mà major y si ni falte, se sie pujat dels de mà menor ab vot secret, prenent los vots lo escriuà de la vila en compainia del Sr. Batlle, y nos pugue fer de altra manera, si no és ab lo consell ple o la major part.
- (4) Ítem. que después se passe a nomenar los jurats, y a de ser tanbé ab vot secret, votant dos jurats, un de mà major y altre de mà menor, prenent los vots així mateix lo escriuà de la vila en compainia del Sr. Batlle, y los que més vots tindran sian presos de jurament.
- (5) Ítem. que sien anomenats dos de mà major y dos de mà menor, y dels quatre anomenats se elegesque lo mostasaf ab vot secret y lo que tindrà més vots sie pres de jurament.
- (6) Ítem. que los sacristans, majorals y demés càrrechs se elegesquen a coneguda dels jurats y promens.
- (7) Ítem. que los jurats vells tinguen obligació de donar los comptes de sa administració per tot lo mes de jener en ban de 10 sous.
- (8) Ítem. que los sacristans vells tinguen obligació de entregar lo inuentari als sacristans nous lo dia de Cap de Any o altre dia dins lo mes de jener en ban de 5 sous.⁴
- (9) Ítem. ordenaren los jurats y promens de Vallbona que ningun remat de bestiar no gose acistar en ningun arbre fruyter, mentre lo fruyt hi serà, qui lo contrari farà pague de ban per quiscuna vegada sinch sous y esmena si menester serà.
- (10) Ítem. ordenaren los jurats y promens de Vallbona que ningun remat de bestiar no gose entrar per blats ni per vinyes apres que sien mesas, fins que hagen vermat, qui lo contrari farà que pague de ban per quiscuna vegada dos dinés per cap de bestiar y esmena si menester serà, entenent emperò fins a deu caps

4. En el núm. 8 inclusiu acaben les ordenances de redacció nova i en el núm. 9 comença el text aprofitat de les ordenances antigues.

y de deu caps en amunt sia comprès tot lo remat [y] pague de ban vint sous.

- (11) Ítem. ordenaren los jurats y promens de Vallbona que tota persona que llaurarà prop de safrans, vinyes o sembrats de qualseuol gènere de gra en tot temps del any hagen de fer dotse o catorse solchs de entera, així també en blats com en rostolls que pague de ban, per cada vegada, sinch sous y esmena si menester serà.
- (12) Ítem. ordenaren los jurats y promens de Vallbona que tot carnicer que tallarà carn quel trobe en pesades falsas que pague de ban sinch sous y la carn perduda; entès emperò que en dita pesada sia trobada falsa y ha de faltar mitg quart per auant.
- (13) Ítem. ordenaren los jurats y promens de Vallbona que tot carnicer que vendrà carn per un altre, com és bassina per moltó, ni ningun genero de carn, que pague de ban sinch sous per quiscuna vegada y la carn perduda.
- (14) Ítem. ordenaren los jurats y promens de Vallbona que no sia ningú que gose [y] presume tallar carn que sia malalta ni suspitosa, que no sia venguda per sas camas a la carniceria ni en altre part del present lloch y termens, sens llicència de la Sra. Abadessa y del poble, qui lo contrari farà pague de ban deu sous y la carn perduda.
- (15) Ítem. ordenaren los jurats y promens de Vallbona que tot carnicer hage de donar la carn a rahó de trentasís onses per lliura carnicera, qui lo contrari farà pague de ban, per quiscuna vegada, sinch sous y hage de pesar aquella ab pesos afinats per lo mostasaf sots la mateixa pena.
- (16) Ítem. ordenaren los jurats y promens de Vallbona que tota persona que vendrà pa dins lo lloch hage de pastar a pes just⁵ y donar lo pes segons que lo mostasaf li serà donat; qui lo contrari farà que pague de ban sinch sous y lo pa perdut.
- (17) Ítem. ordenaren los jurats y promens de Vallbona que ninguna persona puga tenir ninguns pesos ni mesuras que no sien afinades per lo mostasaf, sots pena de sinch sous.
- (18) Ítem. ordenaren los jurats y promens de Vallbona que lo mostasaf pugue pendrer y regonèixer totas las mesuras, canas y mitjas canas o balanças; aquellas [que] se trobaran ser falças las puga pendrer y consultar ab la Sra. Abadesa qual ne puga fer la determinació que serà més conuenient.
- (19) Ítem. ordenaren los jurats y promens de Vallbona que tothom haja de adobar los camins fora la clausura de dit lloch, quiscú en ses encontrades hagen de

5. Hi ha algunes paraules esborrades que no es poden desxifrar.

pendrer la aigua [...] ⁶ y fer sas aygueras de deu en deu passas; asso tota hora serpa feta crida pública ab pena de sinch sous.

- (20) Ítem. ordenaren los jurats y promens de Vallbona que tots los bans y tales que quinze dies après serà lo mal hajan de ser denunciats y dins altres quinze dias hajan de ser executats y, si nou fan que los oficials de la Sra. Abadessa no sian obligats en fer-los justícia, ⁷ y los bans y tales aje de constar en lo llibre de la Cort de mi Sra. Abadessa, per saber que està en mà de la justícia.
- (21) Ítem. ordenaren los jurats y promens de Vallbona que tota bèstia grossa que entrarà en rostoll o menjarà en garbas o cellas que pague de ban, per quiscuna vegada, dos ⁸ sous y esmena si menester serà.
- (22) Ítem. ordenaren los jurats y promens de Vallbona que qualsevol persona puga fer pagar y lleurar lo ban de so del seu. ⁹ Però ab tal que constie antes de auer fet lo mal tingue la llicència i eixa llicència conste en mà de guia de asentar los bans.
- (23) Ítem. ordenaren los jurats y promens de Vallbona que tot tossino que serà desfermat [y] anirà per lo lloch y defora, que pague de ban sinch sous.
- (24) Ítem. ordenaren los jurats y promens de Vallbona que quiscú puga fer cultie un tros de tinguda de dos [?] jornals, poch més o menos, de sembradura: aço de Sant Miquel de setembre fins a deu de juny, ¹⁰ y que de dita cultia pugue son amo ferne lo que ben vist li serà en lo terme de Montesquiú. Però en lo terme de Vallbona aje de ser per son propi ús, y que no la pugue vendre sens llicència de mi Sra. Abadessa.
- (25) Ítem. ordenaren los jurats y promens de Vallbona que no sia ningú que presume posar aigua per rasa, sino per so del seu y siu fa que sia de manera lo més menos dany donat al vehí y qui lo contrari farà sinch sous y esmena si menester serà.
- (26) Ítem. ordenaren los jurats y promens de Vallbona que de juliol, agost y setembre ningun remat de bestiar gose entrar en goret fins a tant sien tocades las nou horas, qui lo contrari farà que pague de ban sinch sous per quiscuna vegada; sia entès de deu bèstias en amunt sia comprès per remat y los estrangers deu sous.

6. Supressió de la frase “hagen de pendrer la aygua en ses encontrades”, repetida dues vegades.

7. D'aquí fins al final és de redacció nova.

8. El text primitiu deis “sinch” sous.

9. Íd. nota 7.

10. Íd.

- (27) Ítem. ordenaren los jurats y promens de Vallbona que no sia ningú que presume fer erba en tros de altri, en ningun temps del any, sino en so del seu propi; qui lo contrari farà pague de ban sinch sous y esmena si menester serà. [Afegeit: se suposa “ser los trossos sembrats”].
- (28) Ítem. ordenaren los jurats y promens de Vallbona que no sia ningú que presume fer dracera per sembrats ni vinyes ni per safrans ni altre lloch¹¹ que pague de ban per quiscuna vegada sinch sous.
- (29) Ítem. ordenaren los jurats i promens de Vallbona que ningú presume tallar ni arrencar mallols ni tallar vímens sens llicència de sos amos, sino en so del seu mateix, qui lo contrafarà que pague de ban sinch sous y los forasters deu sous y esmena si menester serà.
- (30) Ítem. ordenaren los jurats y promens de Vallbona que tot remat de bestiar o bèstia grossa que escapsarà olivers, que pague de ban per quiscun cap sis diners: entenen tostemps los caps de la soca principal.¹²
- (31) Ítem. ordenaren los jurats y promens de Vallbona que no sia ningú que presume pesturar per lo canó ni tampoch presume obrir lo canó per trauer aygua pera regar, que pague de ban per quiscuna vegada sinch sous. Ni tampoch pugue raurer lo canó sens la dita pena.
- (32) Ítem. ordenaren los jurats i promens de Vallbona que no sia ningú que presume pasturar caualcaduras entre blat y blat, sots ban de sinch sous, encara que las tinguen per lo morral.
- (33) Ítem. ordenaren los jurats y promens de Vallbona que ninguna persona gose rentar draps ni ortalisa en las picas de la font ni en lo regaró de dita font, sots ban de sinch sous per cada vegada.
- (34) Ítem. ordenaren los jurats y promens de Vallbona que ninguna persona, tant reuenedors com qualsevol altra persona no pugue agauellar ningun gènere de mercaderies, que arribaran en la present vila; qui comprarà que tinga obligació de tenir plaça al mateix preu de dos horas, qui lo contrari farà que pague de ban sinch sous.
- (35) Ítem. ordenaren los jurats y promens de Vallbona que qualseuol persona que tallarà lleny, que pague de ban per cada soca tres sous, a coneguda dels promens, y qualseuol persona que gose pendre llenya que serà tallada, caygue en pena de sinquanta nou sous.
- (36) Ítem. ordenaren los jurats y promens de Vallbona que lo mostasaf puga fer

11. Íd. nota 5.

12. Íd. També hi ha una nota al marge que no hem pogut desxifrar.

pagar de qualseuol gènere de peix tant fresch com salat mitja lliura per lo dret de son offici. Y també que lo mostasaf pugua fer afinar qualseuols pesos, canas i mitjas canas per qualseuol persona que vinga a vendre qualseuol mercaderia sots pena de sinch sous.

- (37) Ítem. ordenaren los jurats y promens de Vallbona que qualseuol remat de bestiar que entrarà en lo terme de Montasquiu que pague per ban¹³ dous sous per cap y los de fora de la baronia tres sous y la aueria bobina una real y si és fora la baronia lo ban doble y la demás auaria lo mateix ban.
- (38) Ítem. ordenaren los jurats y promens de Vallbona que qualseuol persona que tindrà bestiar, lo qual haurà tres dias quel tindrà haja de pagar sis diners per cap de cabasatja en lo terme de Montesquiu.¹⁴
- (39) Ítem. que ningun ramat de bestiar no pugue abancalar les vinyes sent sembrades en ban de vint sous y esmena si serà menester.
- (40) Ítem. que qualseuol particular de Vallbona pugue tenir bestiar de llana a guany y guarda, so és sent caps, y bestiar de pèl que ningú ne pugue tenir si no que sie a coneguda de jurats y promens.
- (41) Ítem. ordenaren los jurats y prohomens de Vallbona si acàs serà que alguna dona amasserà sens llicència del forner o de la fornera, que las pugua gitar o trauer de la fornada las que sens llicència amassarà paguen de ban sinch sous.
- (42) Ítem. ordenaren los jurats y prohomens de Vallbona que qualseuol dona que aurà massat de tres pans puja en avall que no goze hauer ajuda en aquella que aurà massat en avant per càrrech pugue hauer una que li ajuda y només, y aquells que lo contrari farà pague ban per cada vegada sinch sous.
- (43) Ítem. ordenaren los jurats y prohomens de Vallbona que la Sra. Abadessa y Sras. Religiosas sien primeras de enfornar en lo forn; si altrás perçones ho faran paguen de ban sinch sous.
- (44) Ítem. ordenaren los jurats y prohomens de Vallbona que tot remat de bestia que entrarà en blats, en safrans o en culties o en plantades ço per tot lo temps del any que pach de ban en los blats quinze sous y en las plantadas de deu bèstias en amunt y en las culties que pag de ban trenta sous.
- (45) Ítem. ordenaren los jurats y prohomens de Vallbona que tot remat de bestia que entrarà en mallol, com és lo primer any, que pague de ban dos diners per

13. Està corregit el número de sous, els quals probablement han estat rebaixats, però no es lleix bé.

14. L'ordenança núm. 38 ha estat esborrada en la nova redacció i, en canvi, s'hi han posat de nou els articles 39 i 40.

cap, lo segon any tres diners per cap y de aquí en auant a coneguda dels jurats y prohomens.

- (46) Ítem. ordenaren los jurats y prohomens de Vallbona que tota bèstia axí grossa com menuda que escapserà figueres y ametllers que pague per ban per quiscun cap que escapserà dos diners, que no sia entesa la soca, per un cap y esmena si menester serà.
- (47) Ítem. ordenaren los jurats y prohomens de Vallbona que no sia ningú que presume entrar bèstias grossas ni menudas, com és bestiar en restolls mentre les cellas o garbas sino en so del seu propi, qui lo contrari farà que pague de ban tres dinés per bèstia de dia, y de nit, sis dinés, ni tampoc espigular en dits trossos entretant hi haja cellas so sens llicència de sos amos sots pena de sinch sous y las menudas perdudas y esmena si menester serà.
- (48) Ítem. ordenaren los jurats y prohomens de Vallbona que tot remat de bestiar que entrarà en guareits,¹⁵ après que aurà tres dias y tres nits que aurà plogut açó solament senporten la pols ab los peus que pague de ban de dia vint sous y de nit quoranta sous y esmena si menester serà y per los rostolls deu sous de ban per cada vegada.
- (49) Ítem. hordenen los jurat y promens de Vallbona que lo forner no pugue fer lleyna en part que sie bona la terra pera trauerer y que no la pugue fer a seisanta passes del conreu en ban de vint sous y esmena si menester serà.
- (50) Ítem. hordenen los jurat y promens de Vallbona que qualseuol habitant que tindrà bestia en lo terme de Montasquiú aje de pagar de cabesatge quiscun any un so per cap y los ainells, si lo dia de Sant Miquel de setembre no són venuts, deguen pagar així mateix un sou per cap.
- (51) Nos domna Maria de Borrell y de Aguilaniu, abadessa del real monestir de Santa Maria de Vallbona, senyora en lo temporal de dit poble y com a tal tinc per bones y lloables les sobredites hordenacions, així les firmo y poso mon decret y sello, vuy als nou de juriol any mil siscents noranta y set: 1697. [Signat:] *La sobredita Abadesa.*

Don Lluís Roger de Luria y de Saportella, governadors de la Iltre. y mi senyora Abadessa y del convent de Ballbona, firme y abone les sobredites ordenacions. Nos domna Anna Maria Sullar y de Pons, abadessa del real monestir de nostra senyora de Vallbona, senyora en lo temporal de dit poble y com a tal tinc per bones y lloables les sobredites ordenacions y així les firmo vuy als 13 de octubre any 1701 (?). [Signat:] *La sobredita Abadesa.*

15. Hi ha una paraula suprimida després de “guareits”. Aquest article és el darrer dels de redacció vella.

Nos dona Emanuela Cortiada y de Pujalt, abadesa del real monestir de Nostra Señora de Vallbona, señora en lo temporal de dit poble y com a tal tinch per bones y lloables les sobredites ordinacions, menos que lo conuent no te de pagar per lo bestia ban, sino tala, y així les firmo vuy als 11 de abril del any 1717. [Signat:] *La sobredita Abadessa.*

APÈNDIX II

- (1) Ítem. ordenen los jurats y cap de cases de Vallbona, que ningun abitant de dit poble pugua tenir aueria bouina si no és lo parell llauradó y si són vaques y tenen vedells que en tenir un aiñ los vedells tingan obligació de traules fora del terme en ban de sinquanta-nou sous.
- (2) Ítem. ordenen los jurats y cap de cases de Vallbona que qualseuol perçona que abraçaran fent lleiña en dit terme de Vallbona y Montesquiú que page de ban sinquanta nou sous y esmena si menester serà y las destrals perdudes.

Vuy dia 11 abril de 1802, Ambròs Torramadé, batlle; Joseph Jové i Janer, Joseph Reñer i Miret, Manuel Marquès, regidors; i Anton Morera, síndic primer, ab altres personas caps de casa del present poble de Vallbona, estant ab acte de Ajuntament se ha determinat fer nomenclament i elecció ab la deguda forma de algunas personas aptas per exercir lo empleo de prohoms del present poble i unànimes i conformes tots los individuos de la Junta, han elegit i nombrat a Francisco Pagés, Joan Cabestany, Joseph Pons, Joseph Miret, Joseph Jové i Janer, Ambròs Torramadé, Joseph Sardà, Joseph Reñer i Miret i a Anton Morera: tots los quals han prestat solemne jurament de portarse be i llealment en lo cumpliment del nou càrrech de prohoms i perquè conste se fa lo present en dit poble de Vallbona, dia, mes i any sobredits.

De ordre el Ajuntament, [signat] Joan Ximenez.